

Купе
Г-15

Купе

A. GAJDAR

TƏRTYNCY BLINDAZ

QƏRƏLBZSTAN MAMLEKET BASMASы
FRUNZE 1938 QAZAN

Купр
Г-15

№ 2681

Купр
Г-15

A. GAJDAR

TÖRTYNCY BLINDAZ

SYRÖTTÖRY N. ALJAKRINDIKI
QOTOROJONDOR: IRKLI, OROZBAJEV

QÛROJÛZSTAN MAMLEKETTİK BASMASÛ
FRUNZE 1939 QAZAN

6889.

МЕКТЕП ЧАШЫНДАШЫ КЕНЧЕ BALDAR УСУН

Çоортuu редактор А. АБАЈЕВ
Техредактор Л. ХАЈРУЛЛИН
Çоортuu корректор Н. ҚАЗЫБЕКОВ
Сырьына çоортuu А. АРАЛБАЈЕВ

Тегүүге 16/XII-38-ç. берилди. Басуу-
да 7/II-39-ç. қол қойлды. Қарағандың
formatъ 60 X 92. Бір басма тарақ-
та 36900 тапқа. Бардық 2 бас-
ма тарақ. Қыргызлавлит № Б — 21
Қыргызмамбас № 253. Наряд
№ 0431 Тираж 10 000+140.

Qazan, Dzerzinskij 3. Tatpoligraf.
FZU mektevi.

6889

Kolkaňň çaşь çetide, Njurkaňň — segizde, Vaskaňň çaşь altьda bolucu.

Kolka menen Vaska — qoňşulaş ele. Alar turqan dacalar çanaşa bolucu. Eki dacaňň wөлүр turqan dıwal bolucu, al dıwaldьn teşigi bar ele. Uşol teşik arqьluu valdar birine biri qonoqqo barьşcu.

Njurka alardьn wet maңdajьnda turuucu. Adegende valdar Njurka menen dostoşroj cyruşty. Sewewi, birinciden — al qьz bolucu, ekinciden — alardьn qoroosundaqь wudkada qawanaq it bar bolucu, ycyncydөн — alar ekөө çyrgөndө dele көnyldyy bolucu.

Kijin alardьn dostoşqonunun sewewi mьndaj boldu.

Bir kyny Vaskaňňna Moskvadan aňň çaňndaj көргөн çoldoşu — Isajka Goldin keldi.

Isajka Vaska menen çaştaş ele çana Vaskaqa oqşoş bolucu. Isajka tolmocuraaq bolucu, Isajkaňň cась da qararaaq ele, çana aňň provka menen aтыla turqan мытырь da bar bolucu, al emi Vaskaňň çоқ bolucu.

Isajka atasь menen dem aлыş kyny keldi. Vaska, Kolka çana Isajka ycөө top ojnomoq woluştu. Biroq toptu yc walaňň ojnoj albasь belgilyu emespi, — sözsyз төrtyncy adam kerek da.

Alar Pavlik Fominge barьşty. Biroq Pavliktin ici oorup çatьptyr. Aň yjyндөkylөry top ojnooqo çiverweј qojuştu, al yjyндө awdan qajorylaňьr olturuptur, sewewi çaqьnda ele al kastorka icken eken.

Emi emne qılasın? Törtynçy valan qajdan aluuqa? Bir uvaqta Vaska Kolkaqa:

— Njurkanь saqarsaq qantet?— dedi.

— Çarajt. Anьn vuttarь uzun emespi, al eckiden kem curqavajt — dep, Kolka maaqul boldu.

Isajkada maaqul volup:

— Biroq, menin vuttarьm qьsqa volqonu menen men da saqşь curqajmьn, sevevi, men sekirip-sekirip curqajmьn, al emi Njurka volso sekirip curqaj albajt — dedi.

Oşentip alar Njurkanь saqьrьp albştь da:

— Çyr, Njurka, viz menen, top ojnojlu — deşti.

Adegende Njurka avdan taң qaldь, viroq kijin valdardьn cьn ele saqьrьp çatьşqanьn bildi.

— Men varar elem, viroq adegende vadьraңdarьmdь suqarьşьm kerek. Antpesem, kyn ьsrь cьqqanda vadьraңdarьmdь solutup çiveret — dedi.

Baldar suqaruunun işi көркө sozularьn bilişti da, Isajka ojlonup turup:

— Kelgile, viz daqь suqarьşaly. Birөөvuz suu syrup kelip, vaşqalarьvьz suqarsaq, көz acьp-çumqanca ele vьtöt, antpese, Njurka tyşkө cejin da volo albajt — dedi.

Taq uşundaj qьbştь. Andan kijin toptu on iret ojnop albştь da, curqar varьp suuqa tyşyştь. Andan kijin Isajka atasь menen şaarqa ketti.

Mьna uşul kynden vaştap Vaska çana Kolka ekөө Njurka menen dostoşup albştь.

Al ycөө Moskvanьn çanьndaqь posjolkanьn cet çaqьnda turuş turqan. Bul çerden arь qaraj quurajluu talaа vaştalat. Talaadan arqь dövөcödө: tegirmen, cirkөө çana bir top qьzьl catьrluu yjler көrynyp turat. braaqtan stantsijavь, çe qьştaqrь, ьraaqtan — daana açьrata vilbejsin.

Bir kyny Vaska atasьnan al qьştaqtьn atьn suraj qaldь.

— Bul anьq qьştaq emes, al atajьlar çasalqan qalp qьştaq, — dedi atasь.

— Qantip anьq qьştaq emes? — dep, Vaska taң qaldь. Tegirmeni da, yjy da, cirkөөsy da көrynyp tursa, qantip

anьq volvosun? Vaarь teң көrynyp turvajvь? — dedi.

— Oşenetip ele anьq emes — dep, atasь kyldy. — Bul çerden qarasan tegirmeni da, yjlerь da, cirkөөsy da var өndөнөt... Egerde çanьna varсан, al çerde ecteme çoq — dedi.

Vaska taң qaldь, viroq işengen çoq. Atam meni şıldьn qьldь qo çe uvara qьvasьn dep ajttь qo, — dep ojlodu.

Al, dьvaldьn teşiginen өtyp Kolkanьqьna vardь. Kelip qarasa, Kolka menen Njurka dьvalqa cьqьp albşьp, talaadan bir qьzьqtь көryp çatьşьrtьr. Vaska ьzalana tyşyp:

— Siler emne meni saqьrbastan, qьzьqtь өзynөр көryp çatasьnar? — dedi.

— Men ecaq ele saqa varqanь çatqamьn. Batьraaq dьvalqa cьq. Zambirekteri menen kelgen qьzьl askerlerdi qaracь — dep, Kolka çoop vere saldь.

Vaska dьvalqa cьqa qalyр qarasa: çar-çaqьn ele çerde top-top volqon qalyр vadaldardьn arasьnda attar, eki döngөлөktyu arabalar çana zambirekter turuptur.

Oj-oj-oj! Mьndan arь emne volor eken? — dedi Vaska.

— Azьr көрөvuz, viz ecaqtan veri mьnda olturavьz çana seni kytyp turavьz — dep, Njurka çoop verdi.

— Boluptur, emki çolu men da silerden murda kelip oturup alьp, silerge ecteme ajtpaj qojvosombu — dedi Vaska.

Antkeni menen bul çolu alar cataqtaşpaj qalyştь, sevevi, çьqactardьn arasьnda bir qьzьq neme vaştalyр çattь.

Ar bir zambirekke yc çuptan attar çegiliptir. Attar zambirekten bir zamatta ele voşonqondoь voldu. Qьzьl askerler zambirekterdin tegereginde curqaşьp, bir nemesin ajlandьrьp, vurar qojuşup, qajra artqa curqar ketişti. Zambirektin çanьnda viрөө ele qaldь. Oşol qalqan viрөө zambirekke vajlanqan uzun çipti qoluna qarmap turdu.

— Kolka, tetigi qьzьl asker çipti emne ycyn qarmap turqanьn sen vilbejsinvi? — dep, Vaska dьvalqa oңdonup olturup çatьp surap qaldь.

— Bilbejmin, — dep Kolka өзynyn vilbestigin mojnuna aldь. — Biroq, çipti qarmap turuuqa tuura kelgendikten, qarmap turqan cьqar — dedi.

— Səzsyz oşondoј voluu kerek — der, Njurka anьn sөzүn qubattadı.

— Çipti qarıavaj ele tursa emne volor ele? — der, Kolka suradı.

— Сьн ele, egerde qarıavaj qojso emne volor ele — der Vaska aqa qoşuldu.

Oşentip turuşqanda, telefondun trubkasьnьn çanьnda turqan qьzy askerlerdin komandiri virdeme der qatuu qьjqrьr çiverdi. Zambirektin çanьnda turqan vaşqa bir komandir da bir deme der qьjqrьr, qolun şiltedi ele, zambirektin çanьnda turqan qьzy asker çipti vulqur aldı.

Adegende соң çalьn çarq dej tuşty. Andan kijin çana bir qojdu ele, kьn kьrkyrөгөndөj, qatuu davьş сьqtь. Baldar dıvaldan сөркө ucup tuşuşty.

— Oj, dyngyrөгөny-aj! — der, turup çatьr Vaska ajttь.

Njurkanьn öny qumsara tuşur, сьн ele qatuu dyngyrөdy, — dedi.

— Çanaqь çipti vulqur alqanda dyngyrөjt turvajь. Al siler çip emnege kerek ele der taqmьdar surajsьnar — der, Kolka valdarqa tuşyndyrdy. Men emi emnege kerektigin tartьm... Qana emi ajtsь Vaska, sen dıvaldan ьqrьqanda emne ucun Njurka menen meni qoşo ala tuştyn? — dedi.

— Men ьqrьqan çoqmun. Birinci Njurka ьqrьr, dıvaldь uratqandan kijin men da çьqrьr kettim — der Vaska ьzalana tuşty.

— Birinci çьqrьqan men emes. Eger men birinci çьqrьqan volsom Kolkanьn ystynө qajdan tuşmөk elem? Birinci Kolka taq özy — dedi Njurka.

— Мьна qьzьq! — der, Kolka acıulandь da, — sen özün calqanqa tuşkөndөн qorqur atajь ele menin ystymө çьqrьvadьnьvь. Men volsom qorqqon çoqmun da, oşonduqtan but qolumdu saqtьrьr aldьm, — dedi. Anan Vaskaqa vurulur:

— Degi qьzdarđьn vaarь calqandan qorquşat emespi, — dedi.

Çar-çaqьn ele çerde top-top volqon qalьd vadaldardьn arasьnda attar, eki dөngelөktyy aravalар çana zambirekter turuptur.

Uşul kyndөн başтар қызы askerler zambirekteri menen көр келиşуу болду. Şarşembi menen dyşşemby kyndөрдө қана атыş болууи емес, başqa kyndөрдө kyныгө атыş болууи.

Artilleristter keleri menen ele baldar quurajlardын typtөryn көздөй сурқашат. Çар-çaqын çerdeki дөвөсөгө олтуруп алыşыр, болқон иştin ваарын көрүп турушат.

Дөвөсөдөн вардыр көрүпүр çана вардыр уқулуп турат. Telefoncu trubkadan уқур туруп, анан komandirge:

— Qarool 6-5, trubka 7-2 degende, komandir:

— Ekinци zambirekkel.. Qarool 6-5, trubka 7-2,— деп қыярат.

Oşondo қызы askerler ekinци zambireкке сурқар варышат. Alar qajdandyr — бир дөнгөлөкty tegetişkende, zambirek бир аз өjde көтөрып қалат. Ekinци дөнгөлөкty tegetişkende, zambirekтын оозу бир аз мындайраақ бурулат. Anan artilleristter meeleşkenden kijin, komandir qolun şiltejt, oşondo çipti qarmap турқан қызы asker çивин bulqur alat. Tars-turs degendi көрсөн oşondo көр!

Oqtun qantip ucqanь baldarqa көрүпөjt. Biroq oq çerge tijip çarықanda қана көрүпөт, сеveби, oşol çerdin ystynde cañ menen tytyn tim ele vyt bulut болуп ujur қалышат.

Oqtordun ваарь браақта көрүпгөн дөвөдөгү бир çirkөөнyn çанына, бир tegirmendin çанына, бир yjlөrdyn çанына тыşур çарыыр çатышы.

— Tetigi қыштақта туруу qorqunuctuuqol! Men al çerde ec turbas elem, Vaska senci? — dedi Njurka.

— Men da turbas elem — деп Vaska çoop verdi da, al çerde ecteme çoq, bul çerden қана oşondoј көрүпөт, деп atam oşon ycyn ajtқан turvajьь — dedi.

— Qыштақ var, biroq atardын алдында қана ваарь ketip қалышат деп Kolka ajta salды.

— Attardь qajda альр варышат?

— Attardь da альр ketiшет.

— Ujlardь daqььь? — деп, Vaska suradь.

— Ujlardь da çana ar tyrdyy cocqolordu da, qojlорdu da альр ketiшет.

— Тооқторду да, өрдөктөрдү да... ваарын теңби? — деп, Njurka қызықсынды.

— Anca болқондон kijin ваарын болсо kerek — деп, Kolka çoop verdi da, andan kijin yn сьқарқан çoq, сеveби мындај иş өзүнө да uqmұштуу болуп көрүнды.

Taq oşol kezde атыş व्यтыр, аş вьşьууи қазандь қызы askerlerdin çанына альр келиşti: tamaq вьşьууи, sorobu çe vorşьu, бирdemeni қызы askerlerge qujur bergenden kijin, алар şiber сөpkө олтуруşур ice başташы.

Oşondo Vaska:

— Yjgө varalyсь, menin da tamaq ickim kelip ketti dedi.

Biroq Kolka:

— Toqtoj turcu kicine: вьjaqqa komandir kele çatat — деп, ань тоқtotup qojdu.

Atqa mingen komandir çaqын keldi. Taq дөncөнyn çанына, kelip toqtop papiros tartқысь keldi. Cөntөгynөн papirosun, şireңkesin альр сьқыр kyjgyzгөny çatqanda, çe көгөөн caqыр алдыь çe çөн ele ojnoqusu keldibi, аты çулқунуп алдыда, вьşььь çiverdi.

Komandir tizgindi ala qojur, атын ваşын tartты да,

— Toqto tentegim! Sen emne tegerenesin? — degence bolvoj şireңkesin тыşур çiverdi.

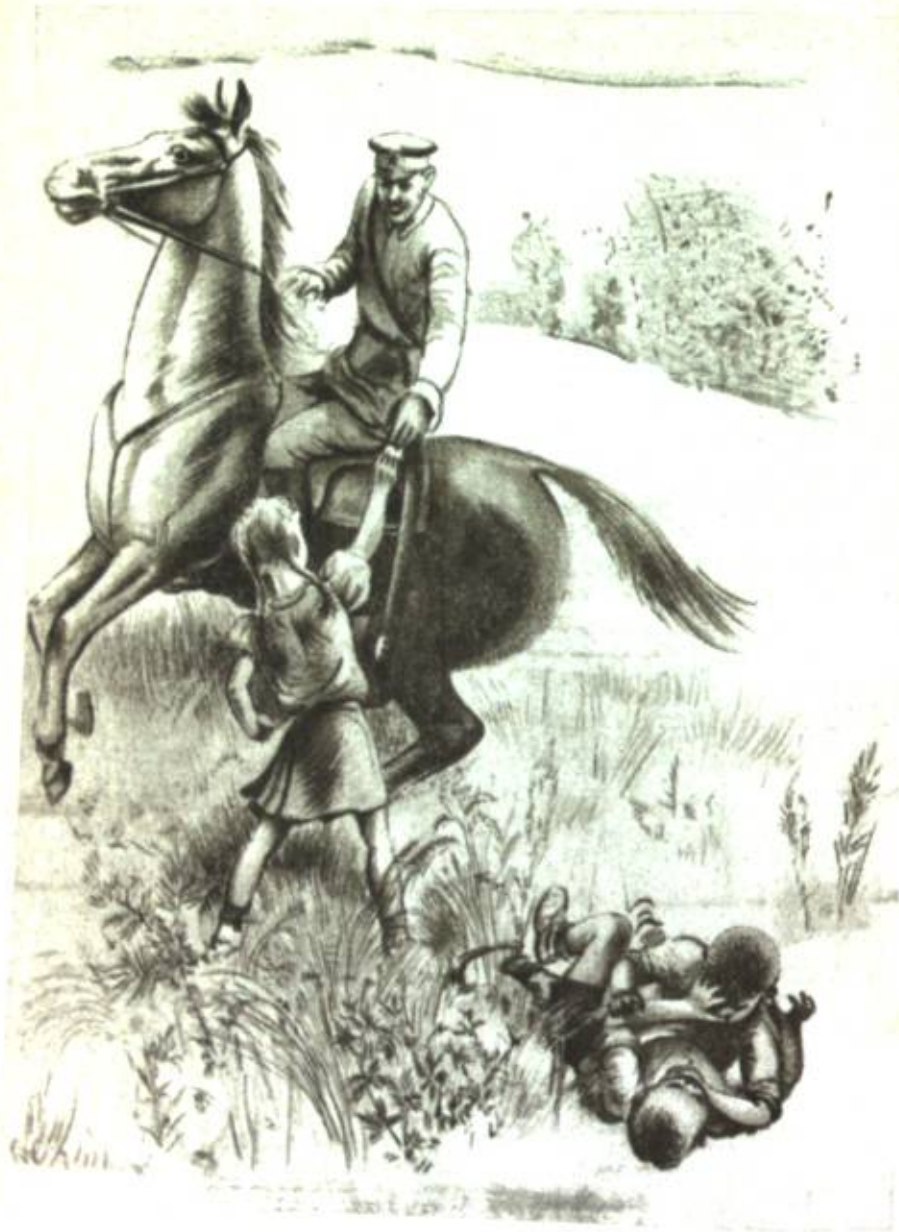
— Baldar, şireңkeni альр bergileci, — dedi komandir.

Vaska ваарьnan çaqын турқан. Al şireңkeni ala qojur, tajqalanьь çьқыььь ketti. Vaskanьь şireңkeni bergeni çatqanьна Kolkanьь ici kyjdy da сурқар kelip Vaskanьь qolunan şireңkeni tartыр алды.

Vaska сьньььь çiverip, Kolkanьь муştumu menen başтан аты qojur қалды! Oşenetip алар uruşa başташы. Njurka болсо, алар uruşур çatqanda ақыгын қана... çьла васыр kelip şireңkeni алды да, komandirge vere qojdu. Мына çoşтуqtun pajdasь!

Komandir baldarqa qarap kyldy da, аларqa „raqmat“ ajтыр саар ketti.

Vaska menen Kolka uruşтарын тоқtotуşур, алардан murda şireңkeni vere qojqонduqu ycyn Njurkanьь urmaq болушту.

Njurka volso, aqьyn kelip řirenkeni aldь da, komandirge verdi.

Biroq Njurka qorqqon vojdon qasьr ketti. Al uzun řьj-raqtuuqa alardьn řete alvasь belgilyu da.

Oşenetip valdar cataqtařьr qalьřtь.

Ertesi Vaska da Kolkaqa, Kolka da Vaskaqa duvaldьn teşigi menen qattařpaj qalьřtь.

Njurka da uez yjunde uvaralanьr řyrdu.

Vaska qoroodo arь-veri vasьr řyгyp, ici vьřtь! Bir tajaqtь taap minip aldь da qoroonu yc řolu ajlandь, — oşondo da erigip, konylsyz voldu.

Al, duvaldьn teşiginen qarasa, — Kolka oqu menen řaa alьr řyгyptyr, indejsterge oqşor řarkasьna tooqtun bir tal qanatьn sajьr qojuptur. Buqa Vaskanьn ici kujdy. Bařьn teřikke salьr turup:

— Ber qanattь, Kolka! Al seniki emes, vizdiki. Anь sen vizdin qorozdun qijruqunan řulup alsan kerek! — der qьj-qьrdь.

Oşol kezde Kolka řerden bir tomoloq topuraqtь alьr, Vaskanь ugur qaldь ele, tyz ele qursaqqa tijdi! Vaskanьn qursaqь ootuvasa da vaqьrьr qojo verdi.

Vaskanьn enesi eřiginin aldьna sьqьr, Kolkanь řemelej vařtadь. Vaskanь uezyn da quru qojqon řoq. Kijinki kyny valdar birine biri ajavaj řoo voluştu. Ycyncy kyny da — řoo.

Taq oşol kezderde qozuqarьn teryusy ubaq kelip qaldь. Qoņsulař kecelordegy vaşqa valdar erten menen coqulup alьřьr, Borkov toqojuna ře volboso Tьnc angek degen řerge ketişti. Tuřkө řaqьn qarasaп, virөө karzinkaqa, virөө lukořkaqa qozuqarьn keteryřyp kelişti. Qozuqarьndar qandaj dejsin, — syttej appaq! Qozuqarьn emes ele, qant!

Vaska varajьn dejt, viroq řalqьz varuu konylsyz, oşonduqtan al varvajt, Kolka volso andan veter varqьsь kelet, viroq aldaqь řalqьz.

Njurka volso sьzsyz varvajt: řalqьz konylsyz volot.

Bir kyny Vaska uez qoroosunda olturup, pojezd řasap ojnor řattь. Parovozu qadimki parovoz emes, jařcikten řasalqan, viroq antkeni menen qьzyq. Jařcikke samoordun eski kernejin ornotup alьr: du-du-du-duu! der qьjqrat da,

өзы ағы вери саялат. Јащиктер сыгырөйт, вироқ бирине бири тийісп: шақ-шақ шақ! degende, qadimki ele vagondoroq oqsojt!

Bir uvaqta Vaska özynyn çanyна bir deme tyşkənyн uqtu. Qarasa çанын oqu eken. Andan kijin, Kolka teşikten vaşьн сықарьп турқанын көрө qojdu. Kolka özy qoqusunan atьp çivergen çaasьнын oquna ici kyjəт, viроқ teşikten kirip oqun alajьн dese qorqot. Anda Vaska aqa qaradь da:

— Kolka çaandьн oqun verejin, alasьндь? — dedi parovozdon tyşyp, çанын oqun çerden aldь da Kolkaqa verdi. Kolka oqun alьp, ecteme ajtpastan ketip qaldь.

Ағы-вери васьр сыгыр, qajra da teşikten vaşьн сықарьп:

— Vaska, menin kondoktorduquna oqsoqon ьсығырьм var! Ojnor turuuda saqa verejin, alasьндь? Biroq vaşь vojdon emes — dedi.

Kolka ьсығырьп alьp kelip, oşo vojdon Vaskanьн qoroosunda qaltьrdь. Mooqusu qanqanca ojnoştu da, erten taп zaarьnan qozuqarьnqa varuuqa uvada qьlyştь.

Kolka Njurkanьн qoroosunun divalьнын çанына kelip:

— Njurka, erten qozuqarьnqa varasьндь? — dedi, Njurka volso qorqtu.

— Siler daqь muştasasьnar qo — dedi Njurka.

— Muştasat dejt-tura! Muştasqandaj, viz emne oşoncoluq vejvaş velek?

Antip ar kyny vejvaştar qana muştasat. Biz emne ar kyny muştasьp çatabьzвь? — dedi.

Oşenetip, alar çaraşьp qalyştь.

Vaska kicine volqonduqtan qat taanucu emes. Kolka volso az qana qat vilyucu. Kesinde, çataardьн aldьnda Kolka kalendarqa kelip, bir varaqьн ajьp alьp oqusa — kын „şejşemvi“ eken. Qalqan kalendardь qarap: „şarşemvi“ degendi oqudu.

„Erten şarşemvi turvajь“ dep, Kolka ojlodu da icinde özynə özy maqtanьp qojdu.

— Ene, şarşemvinin emne ycyn şarşemvi dep atalqanьн men vilem, sevevi şarşemvi bir çumanьн taq ortosundaqь

kын emespi. Men tuura ajьp çatamьnvь? — dep, enesinen suradь.

— Tuura — dep, enesi maqul boldu da, — sen andan көрө uqtasan çaqşь volor ele, — dedi.

„Munusu da tuura, erten qozuqarьnqa varuu ycyn erte turuş kerek... saat altьda“ — dep, Kolka ojlodu.

Kolka uqtap qalqandan kijin, atasь соқuluştan kelip kalendarqa qarasa ertenki kын şarşemvi eken.

— Ertenki kын şarşemvivi? — dep, atasь suradь.

— Çoq erten şejşemvi. Kolka çанылыştan bir varaqьн artьq ajьp alsa kerek. Oşon ycyn erten şarşemvi volup qalqan turvajь, — dep, Kolkanьн enesi çoop verdi.

Eger Njurka ojtotposo, Kolka menen Vaska uqtap da qalyşmaq ele.

Kын çаныдан ele сықьп kelatqan, сөр şyudyrym vojdon volucu, oşonduqtan adegende çьnajlaq vuttar yşyj vaştadь. Alar toqojdun arasьн көzdəj çəneştь.

Biroq, toqojdo qozuqarьндar az volqonduqtan, valdar quurajlarь көр, çeri qurqarьraaq Tьnc angekke varmaq voluştu.

Njurka menen Kolkanьн karzinkalarьnda bir top qozuqarьндarь var, Vaskanьqьnda volso virəə da çoq.

— Njurka, sen menin çанында сыгьгьн — dep, Vaska ötyndy — sen menden murda yzyp ketet ekensin. Andan көрө sen mьndajraaq qaptal çaqьmda сыгыр, oşol çaqтан yzgьн — dedi.

— Emese sen oozundu acьp сыгьгь! — dedi Njurka, özy bir typ quurajdьн tyvynə curqap varьp, al çerden bir соң qozuqarьндь суурup сықты da, — qaracь, qandaj sonun qozuqarьндь көрөj qalqanьндь! — dedi.

— Men көрөj qalqan çoqmyn, men quurajdьн artьн qarajьн degence, sen ala qojvodunьu — dedi Vaska.

Biroq, bir azdan kijin Tьnc angekke kelişkende qozuqarьндar көр ucuraj vaştaştь. Adegende Vaska da veş qozuqarьн таар aldь, ағын icinen virəə appaq соң çana ec bir qurtsuz eken.

Oşenetip, alar qaraqandardь aralap çyruşyp, асьq çerge сь-
qьşqanca, kyn еваq өjdө көтөrylyp, şyudyrym quroqар qalyptyr.

— Baldar... valdar, viz qajda kelip qaloqanьbьzдь qaraqь-
acь! — dedi Kolka.

Bijik öskөн qaraqandar vyty. Andan arь көz çetken çerge
cejin döwelyy, сөр-car menen qaptaloqan ken talaa meltirep tu-
rat. Bul talaada bir da çol çoq eken, — vardьq çerdin vaarьn quu-
rajlar menen сөр vasьp qalyptyr. Al talaadan: ystyndө catьcasь
var, tuştarь acьq, çьqactan ornotqon bir top munaralar so-
rojup turuşat. Alardьn oq çaqьnda, eki kilometrden aşьq emes
çerde, valdardьn өз poşjolkaşьnьn cetinen qaraqanda көrynyр
turuucu: tegirmeni, cirkөөsy var qьştaqьn taq өзyn көryşty.

— Çyrgyle varьp көrөlyk. Biz vat-vat ele көrөvyz da,
anan toonun etegine tyşyp, тыр-тыз yjgө varavьz — dep Kolka
sunuş kirgizdi.

— Ata vaştaşsa qanteviz?

— Qьзы askerler kelip qalsacь? — deşip, Vaska menen
Njurka ekөө тең çarьşa suraşty.

— Bygyn kelişpejt. Bygyn şarşemvi — dep, Kolka alardь
tьncьttь da, — varьp көrөvyz da yjgө qajtavьz, çyrgyle. — dedi.

Alarqa öngyl-dөngyl, сөр-carduu talaa menen çyryygө
tuura keldi. Alar qьştaqqa çaqьndaşqan sajn: сөvy өsө elek
topuraqtuu döңsөлөр, icke tereñ andar çana çaandьn suusu
çep ketken tegerek cuñqurlar көp ucuraj verdi.

Bul een çana tьnc talaada cuñqurajqan bir соñ cuñqur
çanь ele qazyloqandaj volup көryndy.

— Bul zamьirektin oqunan volqon eken — dep, Kolka vile
qojdu. — Oq çerge tijip, çarьlsa çerdi qantarat, — cuñqur degen
oşol. Al tetigi okoptor. Uruş ubaqьnda soldattar oqton uşul
çerge çaşьrьnьşat — dedi.

— Bulqanьc eken, Kolka — dedi Njurka, çijirkengensip
nьmduu-ыaj anqa qarap, — vul çerge qorqoloson vytkөн vo-
juñdup vaarь vulqanaar — dedi.

Alar oşenetip turqanda, vyrlөry kyjyp ketkensip qararьp
turqan kicinekej qaraqandьn çanьnda çer cuqur çatqan
Vaska:

— Мьна мен таар алдым! Тават деп ұшunu ајтат! — деп
qьjqьrьp çiverdi da, birdemeni qoluna qarmap, alardь көz-
dөj çygyrды.

Adegende valdar Vaska qozuqarьn alьp kelatat qo dep
ojloştu, viroq al çaqьn curqар kelgende qolundaqь qozu-
qarьn emes, cetteri arsaјqan qalьn temir ekenin көryşty.

— Bul oqtun casьrandь temiri turvajьvь — dep Kolka da-
qь vile qojdu da, — sen munu maqa ver Vaska. Men anьn
ycyn yc qozuqarьn verejin... Qarmap көrcy Njurka, en
oor eken ee — dedi.

Biroq Njurka qolun şьp tartьp ala qojup, Vaskanьn ar-
qasьna tura qaldь.

— Taştacь Kolkataj — dep, Njurka çalьndь da, — eger
atььp ketse qanteviz — dedi.

— Oj aqьsьz dese! Bul ecaq atьloqan. Darьsьz qantip
atьlmaq ele — dep Njurkanь tьncantьtь da, — munu maqa
verci, Vaska? Munu ycyn men yc qozuqarьn verejin.
Daqь anьn ystynө yjgө vararьvьz menen tьq sajnloqan
çaanьn oqun verejin — dep Kolka daqь suradь.

Vaska severdik menen temirin karzinkasьna salьp çatьp —
qozuqarьnьndь emne qьlmaq elem. Anь çep qojosun da, andan
vaşqa ecteke сьqrajt. Andan көрө, Kolka, munu saqa ver-
vej ele qojojun, vul mende ele tursun — dedi da, bir az
uncuqraj qalyр, artьnan: — sen vizdikine kelgende көryр
turarsьn, sen көryygө suraqan sajn verip turajьn. Men
emne, ajamaq velem. Kөrgyn kelse көryр çyрө vergin —
dedi.

Alar qьştaqqa çaqьndaşьp qalyşty. Con kişiler da, val-
dar da көrynyşpejt. Qorsuldaqan cocqo da çoq, mөөrөгөн
ujlar da çoq, yrgөн itter da çoq, vaarь өlyр qalyşqansьp çьm-
çьrt.

— Bul çerden vaarь ketip qalat dep ajtradьm vele! —
dep, Kolka aqьrьn qana ajttь. — Bul çerge qantip turuş-
sun: oq cuñqurajьp ketken çerlerdi qaraqьlascь! — dedi.

Daqь bir nese qadam vasьşty da, көzdөryn vaqьrajьp,
toqtop qalyşty. Ec qandaj qьştaq çoqtuqun emi qana көryşty.

Cirköesy da, tegirmeni da, yjlery da vojoloqon çuqa taqtajlar-
dan çasalqan eken. Alardyn ec qandaj duvaldarь da, cаты-
calary da çoq eken.

Vojoqon en bir con kartinkalardyn vaaryn qajcy menen
kesir alьp, çaşy talaadaqь tirөөckө cartap qojqondoј volup
qalyьty.

— Мына qыштаq desen! Мына tegirmen desen! — dep, Vaska
qыjьqьty çiverdi. — Biz cын ele eken dep ojlor çyrvөjvyzvy...

Baldar qatqьqьşьp, ojuncuqtaj volqon qыштаqqa curqap
kirip kelişti. Sarь aarylar ьzьldaşьp, көpөлөктөр qanattaryn
qaqьqьlar ucup çyryşөt.

Baldar vojoloqon yjlerdy tegerene curqap, qarap çyryşty.
Taq uşul çerdin çanynda ele mamьlar ornotuluptur, aqa
oor çana qalyн taqtajlar qadalьty. Al taqtajlardyn ar qajcy
çerlerin oqtor teşip, çaryp ketiptir. Alar artilleristterdin ata
turqan vutalary eken.

Aldamcy qыштаqьn aldyна ijnelyy zьmdar menen qurcal-
qan eki qatar okoptor sozulup çatat.

Bir azdan kijin valdar, çerdin aldyndaqь bir qamraqa
tuş voluştu. Anyн eşiğı acьq eken. Baldar qampanyн taş-
tan çasaqan vasqьcy menen aqьyn tuşyşyp, anyн tereп
podvalьna kirişti. Podvalьn icinde skamejka (orunduq)
turuptur. Anyн voorunda bir kicine tekce turuptur, tekce-
nin ystyндө bir kicinekej maj cьraq var eken.

— Cьraqь kyjgьzөly, ot çaqaly dep ala kelgen menin
şirenkem var — dedi Kolka.

Al şirenkesin cөntөгynөн alqanda, ysty çaqtan attьn tuja-
qьyn dyvyrtу uquldu.

— Andan көрө yjgө ketelici — dep, Njurka aqьyn sunuş
kirgizdi.

— Aзыr keteviz, ystyvyzde бирөө var volso kerek. Alar
өtyр keteri menen, yjgө curqajьvьz. Antpese, vizdi tildeşip
da qojor. «Emne ycyn siler vul çerge kirdiner» dese qan-
teviz? — dedi Kolka.

Dyvyrt vasyldь. Baldar qampadan cьqьşqanda, eki atcan
asker caap varatьşqanьn көryşty.

199
6889.

Baldar, taştan çasalqan vasqьcy menen podvalьna tuşyşty.

— Tee-tetigi munarany qaraqylasy, birөө cыqьrtьr — dep, Vaska kьrsetty.

Qarasha, cыn ele: munaralardyñ birөөndө kiři olturat, al kiři bul cerden cыmcyqqa oqşor, kip-kicine volup kьrynet.

Baldar yjdy көzdөj curqamaqcy volqondo, Vaska vьşaq-tar civerdi, sevevi al vajaqь temirin cerdin aldьndaqь qam-raqa unutup taştartьr. Cerdin aldьndaqь qamraqa qajta kirişti, cыraqty cыqьşty. Emi, cыraqtyñ ylyldөгөн cыqьqь menen qampanyñ tsementten casalqan nьmduu qalyñ duvalьn cана qatuu temirlerden soqulqan төвөsyn cыqьş kьryy-gө mymkyn voldu.

Bir oоqumda ьraaqtan cыqqan dьmp etken qatuu davьş valdardь selt ettirdi. Al davьş, eñ bir coñ dөngөc cerge cыqьlqan sьjaqtuu volup uquldu.

— Bul emne Kolka? — dep, Njurka şьvьrap surady.

— Bilvejmin, — dep, Kolka da şьvьrap cоop verdi.

Dьmp etken qatuu davьş daqь qajtalandy, viroq bul colu al yn cар-cыqьñ cerden cыqьty. Baldar yn cыqьarvastan bir-birine ьqьlyşty. Vaska oozun actь da, таар alqan temirin qatuu qьşьr, Kolkaqa qarady. Kolka uncuqrapстан cыjьlyr qojdu. Njurkanyñ cыş mөlyldөp vetinen ьldьj qaraj tamcьladь-da, özy vaqьr civercydөj volup, caloоruqan yn menen:

— Kolka, me... menimce vьgyn degi şarşembi emes vol-so kerek... — dedi.

— Men da oşondojoqo dep ojlojm — dep, Vaska vьşaqtar ьjlar civerdi ele, berki ekөө qoşo ьjlar civerişti.

Qorqunuctuu avaloqa tyşyp qalqan valdar vьrcqa tьqьlyşьr көpkө cejin ьjlaşty. Ystьndөky dьmpьldөk vasyloqan cоq. Birde cыqьñ ele cerden, birde ьraaqtan uqulup catty. Keede bir minutaqa cejin toqtolup da qalyr catty. Uşundaj toqtolup qalqan minutalardyñ birөөndө Kolka eşikti cарqanь өjдө cыqьty. Biroq, taq oşol kezde cар-cыqьñ ele cerden tars de-gen qatuu yn cыqqanda, Kolka toqolonup ketti da, anan cьlyr kelip, vьrcqa ьjlar cатыşqan Njurka menen Vaskanь cыlyna kelip olturdu. Al kicine ьjlar turup, qajtadan өjдө cьlyr vaqьr, temir qaaloqanь cыap qojdu da, ьldьj tyşyp keldi.

Dьmpьldөk oşol zamat ele tьncьr qaldь. Yjdyn cыlynanь cыk taşuucu coñ avtomobil ce tramvaj ötyp varatqandaqь duvalьn solquldaqanьndaj volqon solquldatqan qana oq-tordun cыqьñ ele cerden cыlyr cыtqandyqь vilinip turdu.

Kolka munqanьr turup, viroq cöldoştorunun көnylyn cajloo ysyn:

— Oq vizge cөtrejt. Mьna, viz teren cerde oturavьz da! Duvalьvьz taş, төвөvьz da temir. Njurka, sen... ьjlavacьn, Vaska sen da ьjlavacь. Azьr atьr vьtyşөt, oşondo viz cыqьavьz-da, curqar keteviz — dedi.

Njurka da өpkөлөp turup, cыşьñ cыtup cыtьr:

— Bi-vi-viz va-vat ele curqar keteviz — dedi.

— Biz curqar olturup, curqar olturup, vat ele yjgө cөte-viz — dep, Vaska qoşumca qьldь da, — viz yjgө varqanda ec kimge ecteme ajtrajь — dedi.

Cыraq kyjyp vьtyty. Cыlyñ majdьñ eñ aqьr qaldьqьñ eritip vьtyrdь. Bilik cыqьlyr ketti da өcyp qaldь. Qar-qaranqь volup qaldь.

Njurka Kolkanyñ qolun izdep cыtьr:

— Sen uşul cerge oturcu, men qorqur cыtam — dedi.

— Men özym da qorqur cыtam — dep, Kolka özynyn qorqur cыtqandyqьñ mojnuna aldь da, anan uncuqraj qaldь.

Qampanyñ ici cыm-cыrt voldu. Alardyñ ystьnөñ qana dьmpьldөгөн davьştar uqulup catty. Al davьştar, cerge kilej-gen qazьqь kilejgen toqmoq menen qaqьr cыtqan sьjaqtuu volup uquldu.

— Kolka! Vaska! — degen Njurkanyñ ajanьctuu yny daqь cыqьty. — Siler emne uncuqrajьnar? Qaranqь volup tursa, anyñ ystьnө siler da uncuqraj qojosunarvь? — dedi.

— Biz uncuqraj cыtqanьvьz cоq, viz Vaska ekөөvьz oj ojlor cыtavьz. Sen da olturup ojloj ver — dedi Kolka.

— Menin ojloqon cөrim cоq, men tim ele olturam — dedi Vaska.

Al cөr sьjpalap, birөөnyñ vutun qarmap aьr, vulqur civerdi.

— Bul senin vutunьu, Njurka?

Qorqur ketken Njurka butun qajra tartıp çatıp: — Menikil — emne eken? — der qıjqıqıp çiverdi.

Vaska acuulu yn menen:

— Sen emne menin karzinkama butundu salasın? Bir qozuqarınymdı vıscratıp qojqon turvajsınıv — dedi.

Oşenetip, Vaska qozuqarın tuuralı ajtqandan vaştap, Kolka menen Njurkaqa, al emes, Vaskanın özünə da kənylduyrək volo tuştı.

— Kelgile syjləşöly çe ırdajlv. Njurka sen ırdaqın, Vaska ekəövyz volso saqa qoşulalv. Njurka icke yn menen ırdasın, men qadimki yn menen ırdajlv, Vaska sen çoon yn menen ırdı — dedi Kolka.

— Men çoon yn menen ırdaj alvajmın — der, Vaska maqul volvoj qojdu da, — Isajka oşenetip ırdacu, men ante alvajmın — dedi.

— Emese qadimki unyn menen ırdı... Njurka vašta emi.

— Men emneni ırdarımdı da vilvejın, aram ırdar çyrgən qana ırdı vilemin — der, Njurka ujalqansıdv.

— Maqul emese, arandıqın ele ırdaj qoj...

Njurkanın murdun tartqan uqula tuştı. Al betinde qalqan çaşın aarçır, anan eerdin çaladı da, icke, biroq muñqanqan yn menen:

Ajalın taştap qonuşqa,
Kazak ketti soquşqa,
Taştadı çaş qaregin,
Kicine qız-ermegin.

Der ırdar çiverdi.

— Qana emi aqrıq: „Taştadı çaş qaregin, kicine qız-ermegin“ degendi ırdaqıla — der, Njurka qajtalap ajtır verdi.

Qacan Kolka menen Vaska anı ırdısqandan kijin, Njurka murdaqdan kətəyñky, çaj qana:

Andan veri çıl ötty,
Kündə çılqı ajlanır,
Yjləynə kazaktar
Esaq kelgen vəjır alır.

Birə qana kelgen çoq,
Özynən qavar vergen çoq,
Kicinekej kazaqm —
E-e-ex! — əlsə kerek tijir oq...

Der ırdadı.

Njurkanın uny ulamdan-ulam sozulup çöqır çatı. Kolka menen Vaska ekə qadimki yndöy menen aqa qoşulup ırdadı. Ysty çaqtaq kyryldək qatuulana tuşkəndə qana, ycəöyn ten uny kicine ele qarqıldana qaldı, biroq ır toqtolboston qadimkisindej kete verdi.

— Sonun ır eken — der, Kolka ırdı maqtadı da, — men uşundaj uruştar, vaatırar tuuralı ırdıqan ırdırdı çaqş kəömyın. Az qajqılıuluqu volboso, çaqş ır eken — dedi.

— Bul aramın ır. Atavızdı duşmandar urušta öltiryşkəndən kijin, aram uşul ırdı kəp ırdacu — der, Njurka tuşyndırdı.

— Senin atañ kazak vele, Njurka?

— Oova, kazak volucu. Biroq tim ele kazak emes, qızıl kazak volucu. Oşon ycın anı aq kazaktar öltiryş qojuşqan. Men kicine saqmıda viz ıraaq — Kuvanda turuucubuz. Anan, atamı öltiryşkəndən kijin, Fedor degen vajkem-dikine — zavodqo kelgenbiz — dedi.

— Atađı soqušta öltiryştıvı?

— Oova, soqušta öltiryşkən. Al bir otrjadda iştegen der aram ajtqan. Bir kyny nacalnik atam menen daq bir kazaktı saqrır alır: „Мьна, ме, silerge paket. Ust-Medvedinskij qız-taqına alrarı vergile, alar vizge çardam verişsin“ deptir. Atam menen daq bir kazak saar çyırp olturuşur, attar-da carcar qalışır. Ust-Medvedinskijge daq kəp var eken. Bir ubaqta alardı aq kazaktar kəp qojuşur, artınan quır çöşöyrtır. Aq kazaktardı attar carcaj elek eken, çetir alucudaj volup vara çatır. Oşondo menin atam çanındaq kazakka: „Me, Fedor, paketti sen alır kete ver, men kəyüəöynün çanında qalajın“ deptir. Kəyüəöynün çanında attan tuşur, aq kazaktardı ata vaştartır. Aq kazaktar angek menen qartal çaqınan kelgence, atam atışa veriştir. Aqtar

oşol çerden qıls menen waşın qıja sawşyrtır. Berki Fedor degen kazak wolso, paketti alıp, alarqa çetkizwej ketiptir. Мына uşundaj kazak woluptur menin atam! — der Njurka angemesin bytty.

Dymp etken qatuu dawş baldardı eriksizden waqırtıp çiberdi. Şamaldan eşik aсылр qalıp, oşonduqtan oqtun çarыл-қандақ уну çerdin aldındaқ қамрақа uқulup çatsa kerek.

— Kolka, ç-çaa-çaar qoj — der, Vaska kekectenip qıj-қыrdı.

— Өзың çар, мен bir çолu çаррадымъ — dedi Kolka.

Vaska qatuu ылар çiberip:

— Çар dejm, Kolka, — dedi.

Bir ubaqta kыtrөгөн çerden, Njurka ordunan turup çatıp:

— Aj, sen aj! — Aj sileraj... — der qıjqыrtıp, Vaskanın qolun qaқыр çiberip, өjdө сықыр waғыp, qaalqаны çaar qajra keldi.

Үн wasıdy.

Baldar qajra da uncuqraj qalıştı. Oşentip dalajqa sejin olturuştı. Biroq, özynөн kicine Vaska çana Njurkanın aldında kynөөly wolup turqan Kolka:

— Emi atşpaj qalıştı qо — der тыңтықты wuzdu.

Үsty çақты тыңsasa тыр-тыңс. Daқь on minuta camasında kытыр turuştı, daқь ele тыңтық.

Kolka ordunan ырағыr turup:

— Çyrgyle, yjdy көzdөj curqajı! — dedi.

— Çyrgyle yjgө, yjgө! — der Vaska syjynyp ketip, — tur, Njurka! — dedi. — Men qorqomun... Qajta daқь waştal-sacь... — der, Njurka muңqandı.

— Çygyrөbyz! Çygyrөbyz! Qorqoқun, biz qatuu curqasaқ yjgө çete тыşөbyz! — deşip, Vaska menen Kolka ekөө ten çarыsa qıjqыrtı.

Тыşqa сықыртı. Тynөргөн podvaldan сыққан baldarqa тыş kundyn өзyndөj çarқыrap көryndy.

Ағы-berı qaraştı.

Çer қамранın çанында turqan qалың сықас taqtajlar tal-qalanıp qalışыrtı.

Kөp çerlerde çарақalar çana curqaj elek, omқorulqan toruraqtardıң çанында qararqan cunқurlar çatat.

— Çyr curqajı, Njurka! Kele karzinkandı maқа ber — der, Kolka Njurkanı qajrattandırdı. — Biz wat, wat çyгөbyz!..

Okopton sekirip өтысты da, yzылгөн tikenektyy зымдарды арасынан ертеp өтысыр, тоонun etegin qaraj curqaştı.

Çoon Vaska bir qoluna karzinkasın qарmap, ekincisine қымvattuu temirin қысыр alıp, kыtrөгөн çerden, qatuu curqap, tomurандар аларды aldında varattı.

Kolka menen Njurka çanaşa çyryсыр, Kolka, woş sol qolu menen Njurkanın epsiz, соң karzinkasın көтөryсыр vara çattı.

Алар woordon тысысыр, quurajluu тыз çer menen ketip vara çатыştı ele, bir oоқumda ава qaltыдар, ықылдады ele, baldardıң төwө çақынан zamьirektin oқu өтыр ketip, алардан alıs art çақына тысыр çарыды.

Oşol zamat, zamьirektin oқunun сынықь wutuna тijgensip, Njurka kыtrөгөн çerden çerge oltura qaldı.

— Çyr, curqajı Njurka! — der Kolka qıjqыrtıp, өз karzinkasın taştap çiberdi da Njurkanı qoldon ala qojup:

— Ташта karzinkаны! Çyr curqajı! — der, daқь qıj-қыrdı.

Munaranın ystyндө turqan artillerijanın qaroolcusu, quurajlardın arasyнда curqap vara çatqan yc kirwıjgen qaraandı көрө salды.

Al, көzynө dyгwysyn alıp kele çatıp: „kijikter wolso kerek“ — der ojlodu. Dyгwу menen çақылар qarap turup cocup ketti da, telefondun trubkasın ala qojup, zamьirekcilerge — atuu toqtolsun! der qıjqыrdı.

Birde көryнө qalıp, birde çоқоло тысыр, çygyrıp vara çatqan eki wala menen bir қызды dyгwу menen dar-daana көрды.

Balanın birөө қыздың qolun qatuu qарmap alыrtı. Ekin-cisi birdemeni eki qolu menen көкyгөgynө қысыр alıp, birde сөркө салып, birde myдыryлып, аларды art çақынан curqap vara çatat. Andan kijin al, watarejden çiberilgen eki

atcan asker qaraqandardın arasınan cıqa qalıbır, valdar-
dın cıqına kelip, attarınan tıskınyn kerdı.

Eki qızıl askerdı eercışip valdar batarejanın cıqına ke-
lıştı. Atış savaqının toqtolup qalıbırna komandirdin acıusu
kelip turqan ele, biroq munun ajırtuuları qorqqon cına
ıjlar turqan valdar ekenin kergendın kijin, acıusun tıjır,
valdardı özınö saqırdı.

— Siler tozmo zımdardan qantıp ottıner? — der, koman-
dir suraj qaldı.

Baldar uncuqısqan cıq. Alardın orduna valdardı eercitip
kelgen eki askerdin birö:

— Cıldoş komandır, vular tozmo qojula elekte ele, taq
zaarınan ketışıptır. Qacan vızdın calıqncılar badaldardın
arasın qarar cıruşkın keзде, vular bir cır campanın icinde
olturuqanbız deşet. Menin ojumca vular tırtıncı vındazda
cısırınır olturuşsa kerek. Bular taq oşol cıqtan cırcar
cırqırtı — der, cıor verdi.

— Tırtıncı vındazda dejsını? — der, komandır qajra
suradı. Anan Njurkanın cıqına kelip, anın mandajın sı-
ladı da, — Tırtıncı vındazda? — der özınyn cırdamcı-
sına qarar daqı qajtalap suradı. — Biz dal oşol cırdı at-
radır! Bajquş valdar! — der Njurkanın ırcıjgen vaşın
sıladı da, cımşaq qana:

— Siler ajaqqa emne ıcnı vardırar ele? — der, suradı.

— Biz qırtıqtı... — der, Njurka aqırın qana cıor
verdı.

— Biz qırtıqtı kırıly degenvız — der, Kolka Njurkanın
sözın toluqtadı.

Komandirdin aq kırıly ekendigin kırıly alır, qıvatına
kırigen Vaska:

— Biz cın ele qırtıq eken der ojlosoq, anda taqtajdan
vaşqa ecteme cıq eken! — dedi.

Munu ajtqanda komandır menen qızıl askerler cıma-
jırır kılıp qalırtı.

Komandır, vırdemenı arqasına cısırır turqan Vaskaqa
qaradı da:

— Bala, senin vıl qolındaqı emne? — dedi.

Vaska cırcırcı, qızara tışır, ın cırcırcıstan temirdin
sınırın komandırge sundı.

— Bul munu ıurdap alqan emes, qıurajdın arasınan taar
alqan — der, Vaskanın orduna Kolka cıor qajtardı.

— Men munu qıurajdın tıvının taar alqatın — der, Vas-
ka qılmtıtu nemedej cıor verdi.

— Bul saqa emne ıcnı kerek emı?

Komandır daqı cılmajdı, alardı tegerekte turuşqan qı-
zıl askerler vıloso qatırır kılıp cıverıştı. Oşondo, vular
emnege kılıp cırtqanına tışınö albaqan Vaska qıvaqın
cırtı:

— Mındaj temirdin sınır ec kımde cıq emesrı, menıkı
vıloso emı var — dedi.

Cırcırcıla emese. Aj, vıvıktır-aj! — dedi komandır.

Al komandır vırlup, cızma deptercesine qaradı da, vaş-
qaca — qatuu ın menen:

— ıcnı zamvırek atır! Qarool 6—6, trubka 6—2! —
der, qırırır.

Oşoj qıtılqandıqtarına raazı vılop, cırcar vıra cırtqan
valdardın arqasınan zamvırektin dıngırögen ıny cırtı.
Daqı dıngırödu... Biroq vıl ec qırcıncıvız vılocı.

Dem alış kını atası menen Isajka keldı. Al provka menen
atıla turqan mıltırın ala kelip Vaskaqa maqtana vaştadı.
Bul cılu Vaska, öz mıltır cıq vıloso da, Isajkanın mı-
ltır vardırına ec ıcı kırjgen cıq.

Kolka menen Njurka Isajkanın mıltırın qaradır, maqtar
cıtısqanda, Vaska ıvınö kelip bır jasıktı tartır cırtı. Anın
icinde: bır sınqan makı, teşıgı var bır cın, teşıksız bır
kıcıne — toqoloq eki top, valqa, bır top vırama, ıcnı cına
vaşqa öz vıjumdarı var vılocı. Jasıkten cıverdık menen orol-
qon temirdin sınırın alır cırtı da, Isajkaqa alır keldı.

Temirdi Isajkağa verip çatır:

— Мъна Isajka, menin momundajым var — dedi. Biroq Isajka, çe maqooluquvu, çe сыр алдыгажын dedivi, таңыра-
vastan temirdi көрды да, Vaskanь qarap:

— Oj, uşul elevi? Mъndaj eski temirler vizdin aqyr-cikir
taştaluucu tamda tolup çatat — dedi.

Vaska ызаланған çoq. Njurka menen Kolkağa qarasa, alar
quulanqansыр сымндар кyлуşур çatьşьрть. Anan kijin, төг-
төө тең askerler атьş savaqын өткөзур çyгуусу тalaаға varьşьть.

Artilleristter al kyny kelveptir. Baldar Isajkağa zamvirekter
tura turqan çerdi көрсөтүşур, тalaанын ortosundaqь çьqac
munaranьн emne ycyn turqandyqьн тыşyndyруşьть. Dөвө-
dөкy uqmuşтуu qьştaqьть, çana „blindaz“ degen, төвөsyn
temirden çasaqan, divalьн таştan çasaqan çerdin astьndaqь
qамрань айтьşьть. Өзылөry оşол blindazға qantip çoluquşур,
анын icinde атьş vytкөngө sejin qantip olturuşqandyqтарьн
айтыр verişti.

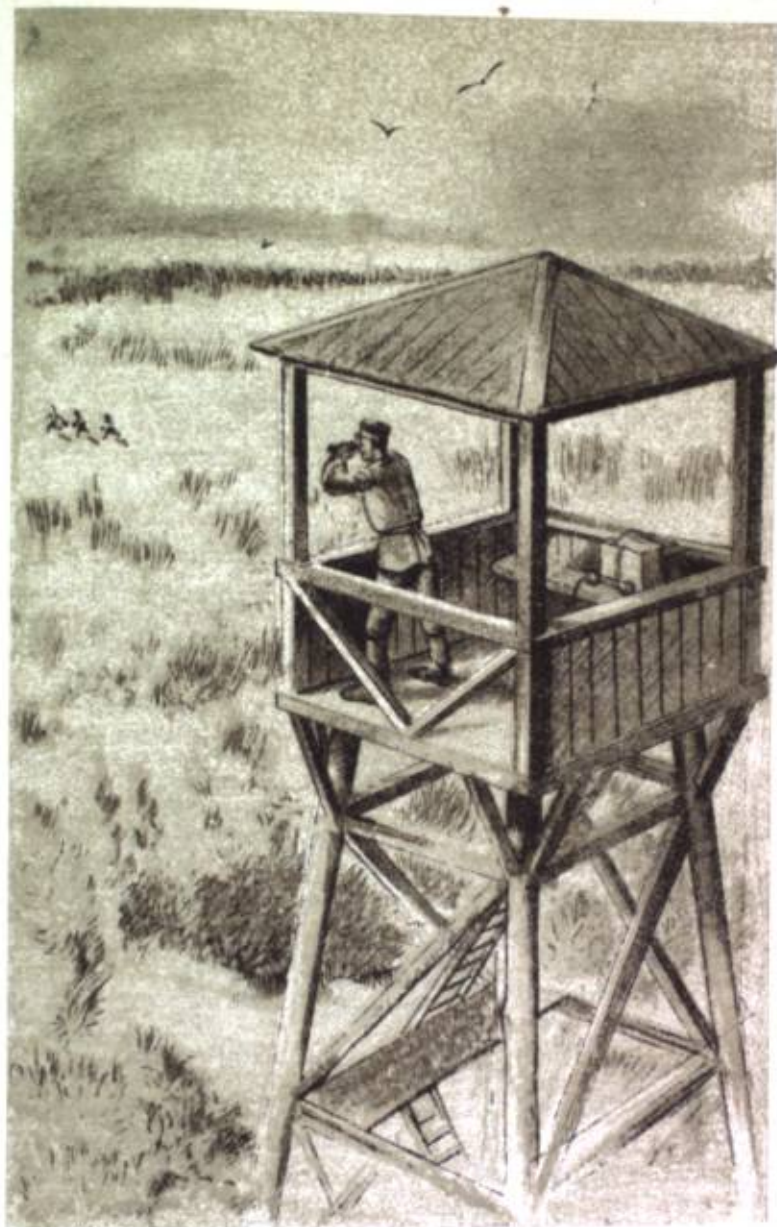
Munun vaарьн Isajka qьзьqьр uqtu, viроq аngeme vyt-
көндөн kijin көnylsyz qana:

— Qар, men da siler menen volsomcu. Siler menen men-
da olturat elem. Çyrgyle emi, top ojnojlu — dedi.

Vaska, Kolka çana Njurka daqь çьlmaжьşьр, — oj, esi çoq
Isajka! Blindazға olturuu dele top çarqandaj dep ojloso
kerek — deşti.

Al emgice zamvirekting атьльşьн vir çolu da uqa elek eken.
Al tygyl, çarьlqan oqtun otun da, al emes, tytynyn da көг-
гөн emes eken. Al, blindazдын oor eşigin Kolka menen
Njurkacьлар ec çarqan emes, çana Vaska сьjaqtuu oor
temirdi qucaqtар unqul-cuñqulduu тalaа menen çygyrgөн
emes eken.

Vaska, Kolka, Njurka ycөө, aq көnyl çoon Isajkağa qara-
şьр, qadimki valdarға kylyp çatqan соң kişilerce şattanь-
şьр kylyp çiverişti.

Al turnavajды kezьne qarmap „eckilerdir“ деп ojloду.

Bul tyşnyksyz kylkygə tan qalqan çana ьza bolqon
Isajka, valdarqa vaşyn ketere qojqondo, valdar anьn qolu-
nan qarmaj qalyşyr, top ojnooqo çetelep ketiştı.

А. ГАЙДАР

ЧЕТВЕРТЫЙ БЛИНДАЖ

На киргизском языке

КИРГИЗСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

ФРУНЗЕ 1938 КАЗАНЬ